מסכת אבות פרק ב משנה ח

1. משנה מסכת אבות פרק ב משנה ח

רבן יוחנן בן זכאי קבל מהלל ומשמאי. הוא היה אומר: אם למדת תורה הרבה - אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת. חמשה תלמידים היו לרבן יוחנן בן זכאי, ואלו הן: רבי אליעזר בן הורקנוס, ורבי יהושע בן חנניה, ורבי יוסי הכהן, ורבי שמעון בן נתנאל, ורבי אלעזר בן ערך. הוא היה מונה שבחן: רבי אליעזר בן הורקנוס - בור סיד שאינו מאבד טפה, רבי יהושע - אשרי יולדתו, רבי יוסי חסיד, רבי שמעון בן נתנאל ירא חטא, ורבי אלעזר בן ערך מעין המתגבר. הוא היה אומר: אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ואליעזר בן הורקנוס בכף שניה - מכריע את כולם. אבא שאול אומר משמו: אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ורבי אליעזר בן הורקנוס אף עמהם, ורבי אלעזר בכף שניה - מכריע את כולם:

2. תולדותיו של רבן יוחנן בן זכאי

תנא בדור הראשון, מגדולי התנאים. היחיד מבין כל חכמי ישראל שזכה בתואר "רבן", אף שלא היה ממשפחת הנשיאים. אחרון שקיבל מן "הזוגות" (אבות פ"ב מ"ח). מתלמידיו החשובים של הלל הזקן, שאמר עליו: "שהוא אב לחכמה ואב לדורות" (ירושלמי, נדרים ספ"ה). חי מאה ועשרים שנה - "ארבעים שנה עסק בפרקמטיא, ארבעים שנה למד, ארבעים שנה לימד" (ר"ה ל"א ע"ב). כבר 40 שנה לפני החורבן היה מראשי הדור (יומא ל"ט ע"ב). אחרי החורבן שימש נשיא ישראל שנה או שנתיים (שבת נ"ד ע"ב תד"ה: היה). זכה לראות 4 נשיאים בחייו: הלל, שמעון, ר"ג הזקן ורשב"ג הנהרג. היתה לו ישיבה גדולה בברור חיל (סנהדרין ל"ב ע"ב). בחירי תלמידיו היו חמישה: רבי אליעזר בן הורקנוס, רבי יהושע בן חנניה, רבי יוסי הכהן, רבי שמעון בן נתנאל ורבי אלעזר בן ערך (אבות שם). כשדרש לפני קהל, נאלץ לדרוש בצילו של היכל (פסחים כ"ו ע"א פירש רש"י: "שאין לך בית המדרש מחזיקן" את המוני השומעים). היה עד לחורבן הבית. ערב החורבן הוציאוהו תלמידיו מירושלים הנצורה, והוא התייצב לפני אספסינוס הרומי וביקש ממנו שלוש בקשות: יבנה וחכמיה, שלשלת הנשיאות של רבן גמליאל ורופא שירפא את רבי צדוק (שצם 40 שנה שבית המקדש לא יחרב) (גיטין נ"ו ע"ב). אחר החורבן תיקן תקנות "זכר למקדש" (ר"ה ל' ע"א). "מימיו לא שח שיחת חולין, ולא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין" (סוכה כ"ח ע"א). הבין שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים ושיחת דקלים (שם). לפני פטירתו קראו לו תלמידיו: "נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש חזק", והוא אמר להם: "הכינו כסא לחזקיה מלך יהודה שבא אלי ללוותי" (ברכות כ"ח ע"ב). "סה"ד" כתב בשם "צמח דוד" שנולד ג' תשי"ג (53) ונפטר תתקל"ג (173), ועליו אמרו: "משמת רבי יוחנן בן זכאי בטל זיו החכמה" (סוף סוטה).

3. ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק ב משנה ח

אל תחזיק טובה לעצמך - לומר הרבה תורה למדתי. ולפי שהוא לא הניח לא מקרא ולא משנה הלכה ואגדה שלא למד (סוכה כ"ח ע"א, בבא בתרא קל"ד ע"א), היה אומר כן: **בור סוד** - גרסינן, ולא בור סיד. כלומר, כבור טוח בסיד: **שאינו מאבד טפה** - כך הוא אינו שוכח דבר אחד מתלמודו: **אשרי יולדתו** - מאושר במדות טובות עד שכל העולם אומרים עליו אשרי מי שילדתו. ויש אומרים, על שם שהיא גרמה לו שיהא חכם, שהיתה מחזרת על כל בתי מדרשות שבעירה ואומרת להם: בבקשה מכם, בקשו רחמים על העובר הזה שבמעי שיהיה חכם, ומיום שנולד לא הוציאה ערשתו מבית המדרש כדי שלא יכנסו באזניו אלא דברי תורה: **חסיד** - שעושה לפנים משורת הדין: **ירא חטא** - מחמיר על עצמו ואוסר עליו דברים המותרים, מיראתו שמא יבא לידי חטא, דאם לא כן מאי רבותיה, אפילו עם הארץ אפשר להיות ירא חטא: **מעין המתגבר** - לבו רחב ומוסיף פלפול וסברות מדעתו: **אבא שאול אומר משמו** - של רבן יוחנן בן זכאי: **ואלעזר בן ערך בכף שניה** - מצאתי כתוב, דאבא שאול לא נחלק על ת"ק, ושני הדברים אמרם רבן יוחנן בן זכאי, ושניהם אמת, דלענין הבקיאות והזכרון היה רבי אליעזר מכריע, ולענין החריפות והפלפול היה רבי אלעזר בן ערך מכריע:

4. פירוש רבינו יונה על אבות פרק ב משנה ח

אל תחזיק טובה לעצמך - ועדיין אתה בתחלה, ומתי תשיג עד האמצע ועד הסוף, כי התורה ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, ואין השגת האנוש יכולה להגיע אל הקצה האחרון, וכמה כל אדם מרוחק ממנו, ואיך יחזיק טובה לעצמו ולא עשה תורה אחת מני אלף ממה שיש לו לעשות, כי לכך נוצרת, הקב"ה לא המציאך יש מאין רק לעשות תורתו. וגם מזה הטעם אין לך להחזיק טובה לעצמך אם עשית תורה הרבה, כי לכך נבראת. משל לבעל חוב שפרע את חובו, וכי מחזיקין לו טובה על כך? וזאת המדה גם כן היא על המצות, שאם עשית מצות הרבה אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת: **ר' יהושע בן חנניא אשרי יולדתו** - לשון "אשרי" בסתם הוא כלל וכולל כל המדות הטובות שאדם מאושר בהם. ובמקום שמזכיר המדה הוא פרט... ועל זה נאמר "אשרי יולדתו" בסתם, כלומר שהיה מאושר בכל המדות המאושרות - גדול בחכמה ומתוקן במדותיו ובכל עניניו:

5. תפארת ישראל מסכת אבות פרק ב משנה ח

ע) כי לכך נוצרת - שיצירתך בזכרון וחדוד השכל יותר מחבריך גרמה לך שגדלת חכמה, ולא עמלך, ואפשר שחבריך לפי שיעור מיעוט הכנתם, עמלו והשיגו לפי שיעור, יותר ממך, ושכרם גדול משכרך: **עא) חמשה תלמידים היו לרבן יוחנן בן זכאי** - חשב רק היותר גדולים שבתלמידיו: **עז) בור סיד שאינו מאבד טפה** - כבור מסוייד שלפני הגת, שלא נאבד בו טפה מהיין שיזוב לתוכו, כך התורה שנמשלה ליין (תענית ז' א'), מה שלמד ממנה מרבותיו למד בתשוקה רבה, עד שלא שכח שום דבר מלימודו (סוכה כ"ח א'):

6. משנה שכיר פרקי אבות פרק ב

אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך - הנה בפרשת קדושים אמרה התורה: "ואהבת לרעך כמוך אני ה'". "אמר רבי עקיבא: זה כלל גדול בתורה" (ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד). הנה בודאי ברור בלי שום ספק שאין כוונת התורה במה שאמרה 'כמוך' שיחלק אדם נכסיו חצי לו וחצי לחברו, כי אם כן אין לדבר סוף, ובפרט שהוא נגד הדין (אל יבזבז יותר מחומש)... **אמנם רבי עקיבא מפרש דדוקא לענין נכסים לא אמרה התורה שיפסיד כל כך, אבל לענין ללמוד וללמד תורתינו הקדושה, אפילו אם על ידי זאת הוא מפסיד אם למד עם חברו, אפילו הכי צריך ללמוד כדי ללמד**, כי אם נאמר שצריך רק לקנות שלימות לעצמו, לא היה צריך האדם להבראות, כי יש קדושה יותר בעלמא דקשוט, אבל התכלית המכוון בבריאת העולם הזה והברואים בו הוא גם ללמד לאחרים להורות לעם ה' דרכי ה', ורק לדבק במדותיו של הקב"ה - "מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא בחנם אף אתה בחנם" (בכורות כט, א).

וזה מה שאמרו: "אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך", כי בשביל זה לא היית צריך לבוא לעולם הזה, אבל ללמד לאחרים הוא התכלית המכוון כי לכך נוצרת, ואדרבה, המזכים את הרבים אין חטא בא על ידם. וזה כוונת הכתוב: "ואהבת לרעך כמוך" - "אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה", ולא בשאר דברים דברי חולין, "כי אני ה'" - ומה אני בחנם אף אתה בחנם. וצריך האדם רק לקיים מצות הבורא, והרי הוא אומר (דברים יא, יט): "ולמדתם אתם" גם לאחרים, ואין אתה רשאי לרצות ולהשתדל להיות יותר גדול על חבריך גם במילי דשמיא, **כי זה הוא אות גמור ומופת על הלומד לשמה, אם הנאותיו הם שגם אחרים ילמדו לעבוד את הבורא, כי זה הוא התכלית מן העוסק לשמה שתהיה נחת רוח לבוראו, יהיה מי שיהיה, אם משלו או משל אחרים, כולן שווין לטובה. ממו"ר הגאון רבי דוד פרידמאן זצ"ל אבדק"ק צעהלים.**